

Warszawa, dnia 1 października 2015 r.

Stanowisko

Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji

w sprawie tajemnicy zawodowej w związku z żądaniem komornika w trybie art. 761 KPC

1. Komornik wystąpił do Kancelarii w trybie art. 761 KPC z żądaniem przekazania informacji niezbędnych do prowadzenia egzekucji. Żądanie skierowanie zostało co prawda do kancelarii, ale należy przyjąć, że komornik oczekuje odpowiedzi od wszystkich radców prawnych kancelarii. Komornik oczekiwał wskazania przez nich:

- w jakich sprawach i przeciwko komu kancelaria prowadzi „postępowania” reprezentując wskazanego w zapytaniu dłużnika;
- czy prowadzone są sprawy przeciwko wskazanym w zapytaniu podmiotom oraz „na jakim są etapie” (w jednej ze wskazanych spraw sądowych komornik podał nawet, o który Sąd chodzi i jaka jest sygnatura akt!).

Radca prawny zarządzający kancelarią, powołując się na art. 761 par 2 KPC w związku z art. 261 par. 2 KPC oraz wskazując na art. 3 ustawy o radcach prawnych i art. 9 i 15 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego, odpowiedział komornikowi, że radcowie prawni tej kancelarii nie udzielą żądanej odpowiedzi „w zakresie w jakim stanowiłoby to pogwałcenie istotnej tajemnicy zawodowej”, ponieważ odpowiedzi na zadane pytania „wiązałyby się potencjalnie z naruszeniem istotnej tajemnicy zawodowej”.

2. Żądanie przedstawienia informacji zawartej w pytaniach komornika dotyczy:

- ujawnienia przez radcę prawnego faktu świadczenia pomocy prawnej na rzecz konkretnej osoby (dłużnika), poprzez wskazanie spraw sądowych prowadzonych na zlecenie tej osoby;
- wskazania przeciwników procesowych klienta kancelarii występujących w tych sprawach;

- poinformowania komornika o stanie tych spraw, a więc o przebiegu postępowania (i to nawet w sprawie znanej komornikowi).
3. 1. Problem dochowania zawodowej dyskrecji w sprawach klienta odnosi się w świetle ustawy o ustroju naszego zawodu oraz kodeksu etyki zawodowej do:
- zachowania w tajemnicy wszystkiego, o czym radca prawny dowiedział się w związku z udzieleniem pomocy prawnej (art. 3 ust.3 tej ustawy) – zaś w ujęciu art. 15 ust. 1 Kodeksu Etyki – zachowania w tajemnicy wszystkich informacji dotyczących klienta i jego spraw, ujawnionych radcy prawnemu przez klienta bądź uzyskanych w inny sposób w związku z wykonywaniem przez niego jakichkolwiek czynności zawodowych, niezależnie od źródła tych informacji oraz formy i sposobu ich utrwalenia;
 - zachowania w tajemnicy wszelkich tworzonych przez radcę prawnego dokumentów oraz jego korespondencji z klientem i osobami uczestniczącymi w prowadzeniu sprawy, o ile powstały one dla celów związanych ze świadczeniem pomocy prawnej;
 - zachowania w tajemnicy samego faktu udzielania klientowi pomocy prawnej.
 -

3.2. Co do obowiązku zachowania w tajemnicy powyższych informacji ujawnionych radcy prawnemu oraz wytworzonych przez niego dokumentów i korespondencji nie ulega wątpliwości, że na gruncie przepisów KPC obowiązek ten ma charakter bezwzględny. Przepis art. 261 § 2 KPC dopuszcza możliwość odmowy przez świadka odpowiedzi na pytanie, jeśliby zeznanie miało być połączone z „pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej”. Wiąże się z tym również możliwość (a zarazem zawodowa powinność) odmowy przedstawienia sądowi dokumentu (**art. 248 KPC**).

Należy więc przyjąć, że radca prawny w powyższych przypadkach zobowiązany jest przestrzegać tajemnicy w pełnym jej zakresie i nie staje przed koniecznością oceny „istotności” powierzonej mu tajemnicy zawodowej, a sąd cywilny od tego obowiązku zwolnić go nie może. Sąd nie jest uprawniony do własnej oceny tej „istotności”, skoro w przepisach KPC nie wskazano przesłanek i trybu zwalniania z tej tajemnicy. W takiej sytuacji należy dać pierwszeństwo zasadzie ogólnej wynikającej z przepisu art. 3 ust. 5 Ustawy.

Wystarczy więc, że radca prawny przesłuchiwany w charakterze świadka poda podstawę prawną odmowy odpowiedzi na pytania (tj. Ustawę), na której opiera swą odmowę – bez uzasadniania tego przesłankami faktycznymi. Takie stanowisko zajęła w uchwale KRRP broniąc skutecznie w konkretnej sprawie radcę prawnego pociągniętego przez sąd do odpowiedzialności porządkowej za nieujawnienie okoliczności sprawy. Następnie znalazło to potwierdzenie w orzecznictwie sądowym.

3.3. Powołany w piśmie komornika przepis art. 761 stanowi w par. 2, że od wykonania żądania komornika odnoszącego się do złożenia wyjaśnień i informacji niezbędnych do prowadzenia egzekucji można się uchylić w takim zakresie w jakim według przepisów części pierwszej tego kodeksu można odmówić przedstawienia dokumentu lub złożenia zeznań w charakterze świadka albo odpowiedzi na zadane pytanie. Niewątpliwie odnosi się to do treści art. 261 KPC (dowodu z zeznań świadków) oraz do treści art. 248 par. 2 KPC (dowodu z dokumentu). Wynika z tego, że **radca prawny nie może udzielać komornikowi odpowiedzi w zakresie objętym prawnie chronioną tajemnicą zawodową**. Niewątpliwie **wskazanie przeciwników procesowych klienta stanowiłoby przekazanie „informacji dotyczących klienta i jego spraw” (art. 15 ust. 1 Kodeksu Etyki)**, a przekazanie informacji o stanie sprawy byłoby ponadto ujawnieniem „tworzonych przez radcę prawnego dokumentów” (art. 15 ust 2 Kodeksu etyki). Ponadto należy wskazać, że w zakresie objętym pytaniami komornik powinien uzyskać informacje z pominięciem „współpracy” radcy prawnego będącego pełnomocnikiem dłużnika. **Okoliczność, iż niektóre informacje wchodzące w zakres tajemnicy zawodowej radcy prawnego mogą być dostępne z innych źródeł, nie zwalnia radcy prawnego z obowiązku poufności**. Tajemnica radcowska służy bowiem zagwarantowaniu ochrony konstytucyjnych praw podmiotowych związanych z dostępem do pomocy prawnej.

4. Ani w ustawie o radcach prawnych ani też w Kodeksie etyki (aktualnym i poprzednio obowiązującym) nie ma bezpośredniego odniesienia się do **ujawnienia przez radcę prawnego samego faktu udzielania pomocy prawnej klientowi**. W pracach nad projektem obecnie obowiązującego kodeksu proponowane było postanowienie, iż radca prawny nie może ujawniać faktu udzielania pomocy prawnej klientowi, chyba że przepis prawa stanowi inaczej (w innej wersji dodano jeszcze – albo gdy klient wyraził na to zgodę). Rozważano też zapis, że radca prawny nie może ujawniać okoliczności

związanych ze świadczeniem pomocy prawnej na rzecz klienta, chyba że przepis prawa nakazuje mu ujawnienie takich okoliczności (przez co należało chyba rozumieć ujawnienie również samego faktu świadczenia pomocy prawnej). Żadna z tych propozycji nie została przez zjazd przyjęta i nie weszła do kodeksu etyki.

W wypowiedziach doktryny odnoszących się do zakresu prawnie chronionej tajemnicy prawnika można napotkać różne poglądy. Problemатyczne jest więc objęcie takim zakresem ujawniania tożsamości klienta, treści udzielonej porady prawnej oraz samego faktu udzielenia takiej porady. Prezentowane są skrajne poglądy poczynając od twierdzenia, że adwokat wezwany w charakterze świadka w związku ze świadczeniem pomocy prawnej powinien odmawiać odpowiedzi na jakiegokolwiek zadawane mu pytania aż po twierdzenie, iż prawnik może zeznawać w charakterze świadka w takiej sytuacji, jeżeli klient wyrazi na to zgodę lub tego od niego żądał. Prezentowane są też poglądy, że jeżeli klient sobie to zastrzegł prawnik nie powinien ujawniać faktu udzielenia mu porady prawnej, a nawet okoliczności iż klient złożył prawnikowi wizytę związaną z usługą. Jest też pogląd, że sam fakt udzielenia pełnomocnictwa do prowadzenia sprawy powinien być objęty tajemnicą, aż do czasu złożenia przez prawnika pełnomocnictwa do akt (w tych sprawach zobacz szerzej w: J. Naumann – Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności zawodu – komentarz, C.H. Beck 2012, str. 218 i n. oraz W. Marchwicki – Tajemnica Adwokacka – analiza konstytucyjna, C. H. Beck 2015, str. 166 i n.).

Zgodnie natomiast przyjmuje się, że ujawnienie w pewnym zakresie informacji dotyczących korzystania z usług prawnika jest konieczne. Przywołuje się tu **wyrok NSA w Katowicach** z dn. 21.09.1998 r., I SA/Ka 2214/96, OSP 1999 nr 12 poz. 212. NSA orzekł, iż adwokat nie może odmówić ujawnienia uprawnionym organom (władzom skarbowym) okazania źródłowych dokumentów finansowych, w szczególności faktur wytwarzanych w związku ze świadczeniem pomocy prawnej. W takim przypadku adwokat nie może więc z powołaniem się na tajemnicę zawodową odmówić ujawniania danych personalnych klientów oraz ogólnej informacji o charakterze udzielonej im pomocy prawnej (wskazuje się jednak w literaturze, że powinnością prawnika jest wówczas oględność i ogólnikowość w opisie usługi). Podobne sytuacje mogą wynikać z przepisów prawa pracy i prawa o ochronie danych osobowych. Przywołany wyżej autor (Marchwicki) zaleca by prawnik dokonywał w każdym przypadku oceny takich ograniczeń ochrony tajemnicy zawodowej w oparciu o art. 31 ust 3 Konstytucji

(ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw). Autor ten wyraża pogląd, iż „w znacznej większości przypadków reprezentacji sądowej sam fakt prowadzenia sprawy przez danego adwokata z pewnością nie może być uznany za tajemnicę, skoro udział w posiedzeniu jest najczęściej otwarty dla publiczności”. Z powyższych rozważań można wysnuć też wniosek, iż inna powinna być ocena obowiązku ujawnienia porady prawnej, a inna ujawnienia prowadzenia sprawy sądowej.

Omówione wyżej milczenie ustawy i Kodeksu Etyki, a także różnorodność poglądów w doktrynie co do ujawniania faktu pomocy prawnej powinno jednak być konfrontowane z podstawową wartością, wskazaną zresztą w kodeksie, jaką jest dochowanie tajemnicy zawodowej. Skłania to do wniosku, że radca prawny nie powinien udzielać komornikowi również informacji o prowadzonych sprawach.

Opracował

Zenon Klatka